

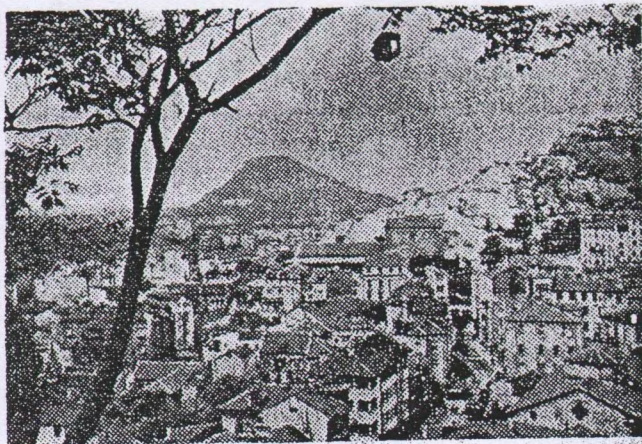
NA DRUGO MORE...

ČETREDESET DANA U NARODNOJ REPUBLICI BUGARSKOJ

Ptice promatrači

Svoj narod i svoju zemlju treba voljeti u ratu — ostale narode treba voljeti u miru. Nije ni lijepo ni ozbiljno od nas ako o duševnom bogatstvu jedne nacije sudimo po šarenilu filmskih plakata ili po raskoši dućanskih izloga. Kod malograđana postoji običaj da jedni drugima zaviruju u zdjelu oko podneva ili da istrče da vide kakvo je to rublje susjeda oprala i objesila preko užeta.

U izlozima kao i u dućanima centra Sofije ima nešto asketsko i turobno — razumije se, poslije bjesomučne i nezajažljive jurnjave za kapitalističkim »šikom« na Zapadu možda to djeluje u prvi mah obeshrabrujuće;

Plovdiv — rodni grad Filipa Makedonskog

no udeš li unutra u dućan, koža je koža, vuna je vuna, a hljeb je hljeb — i za bespomoćnog kupca i građanina postoji još uvijek stara klasična orijentacija o vrijednosti i svrsishodnosti stvari koje ne navaljuju na nj da ih kupi pošto-poto, pa bile mu potrebne ili ne, nego čekaju čedno na policama dok on sam nagnat istinskom nuždom za njima ne posegne.

Bez obzira na hvaljenje i na kuđenje — jer ukusi su i potrebe različiti — meni lično godi vidjeti kako u jednoj evropskoj metropoli, koja sa svojim industrijskim gigantima i blokovima novih naselja na neposrednoj periferiji raste prema milijunskom velegradu, predmet još uvijek znači predmet, hrana hranu i cipela cipelu. Isto kao u nekom pustom gradiću na našim otocima gdje je poljoprivredna zadruga upravo otvorila jedini dućan koji miriše na jabuke, sapun i petrolej, i čovjek može još ponekad da sanjari pred njegovim izlogom kao dijete.

Dijete ima uvijek više želja negoli može da ih podmiri; u tim izlozima ima i frižidera i strojeva za pranje rublja, i radio-aparata. No oni su nekako nenametljivi i ne hvata te panična žurba da ih sustigneš; onaj sirenski pjev luksuznih artikala, koji iz izloga mami nesretne prolaznike i cijepa im dušu, u tom gradu danas se još ne čuje. Njemu kao da je uspelo — da li zbog njegovih prostranih ulica i trgova ili zbog nečeg drugog, tko zna — da u prvi plan postavi i tiho sačuva nešto drugo, što mladici i djevojčkama dopušta da još razmišljaju nesmetano o sebi umjesto o problemima standarda i da se drže za ruke i slušaju kišu, makar pod nekim staromodnim kišobranom, u nehajno navučeni odijelima i u haljinama neupadljiva kroja. O, ne nije ta omladina tako bez grijeha! Njoj nisu ispunjene sve želje na koje misli da ima pravo, i kao sva omladina svijeta koja ide u kino i gleda televiziju i pleše i proslavlja mladost i ona ima sve to veće ambicije da je proslavlja što modernije i što atraktivnije i da joj se ne krati nikakav eksperiment.

(Kad bi ptice promatrale taj grad sasvim izbliza i kad bi mogle da se zaustave spokojno pred njegovim izlozima — znam šta bi ih najviše očaralo: svjetlucave ogrlice od kukuruznog zrnja i bogato nanizani derdani od sit-

subotu naveče tu nema preprodaje ulaznica niti publika zna šta je to karta više po trostrukoj cijeni.

Ne želim da budem didaktičar; ali možda se i zbog toga tako brzo rasproda knjiga u Sofiji. A u ogromnom i mirnom Parku Slobode, punom hladovine i sunčanih proplanaka, ima posudbena biblioteka koja posluje ispod krošnjatog drveća po cio dan kao nekakav motel svoje vrste, gdje se zaustavljaju šetači; i sjede šutke i listaju knjigu koje su se trenutak prije zbog nečeg slučajno zaželjeli.

A podalje, na ovećoj čistini u parku, svakog jutra četica građana podmakle dobi obavlja zdušno pod rukovodstvom fiskulturnog stručnjaka gimnastičke vježbe za očuvanje dragocjene penzionerske kondicije. Začudo, ovdje su ljudi tako navikli da priskaču u pomoć prirodi kad ih ona ostavi na cjedilu. Čovjek koji osjeti umor i pospanost, prije nego što posegne za crnom kavom, iskušaj najprije jednostavnije sredstvo: zamoli bilo koga da mu izmasira nervne centre na vratu i na potiljku — jer kod njih je to tako uobičajena usluga kao kad, recimo, zamoliš nekoga da ti pripali cigaretu.

(Nastavit će se)

NA DRUGO MORE...

ČETRDESET DANA U NARODNOJ REPUBLICI BUGARSKOJ

Sozopol – grad spasenja

... I osjećam eto tako iz daljine, pod crvenim usta-pom što grozdasto tetura iznad niskih vinograda, toplinu daha tog drugog mora koje se sudara s mojom uspava-nom dušom, i već je tetoši prvom slankastom vonjavom uznemirenih alga. Uspravni i oštri talasi već režu ne-gdje preda mnoom staklo obale — more gricka tu koma-dićak Azije, tu komadićak Evrope, i sitni ih u pješćana zrna neke zlatne azbuke, u svjetlucavu prašinu istočne flore. Čujem ga kako oštri zube na rubu žute Trakije, kod Nesebra i gore kod Balčika i Varne; nezgrapni Bur-gas, zaposlen svojim lučkim proračunima i zaokupljen mornarskim putnicama cijelog svijeta, ne haje za one koji mu prilaze s kopna i okreće im bučno leđa... No dalje na jugu krotki Sozopol otkriva raščupani poluotok s grumenom drvenih kuća navrh mora — sav izdaleka kao silueta kakve trošne grčko-turske galije ugravirane u dnu neba.

Te brižne, zbudjene kuće Sozopola, kako su ostarjele, nakrivljene, sasušene, sa čvorugama na svakom pragu, s rebrima ispucalim od noćnog vjetra! Te kuće — škrinje i kuće — alati, spremišta ljudi i stvari nadomak mora; te čuvarice ribarskog umijeća, promatračnice neprija-teljskih valova, drveni baldahini s prozorima koji se tresu kad prođe prašnjavi kamion s lubenicama. Ta neobična za nas flora, južna a ipak nekako pusta, i tropskija od naše i škrtija u isti mah, gdje boje kao da su pomaknute u zvučnoj skali nebeske svjetlosti svaka za nekoliko tonova niže — a oni nama najslađi marmoravi polutonovi na kojima smo se navikli da odmaramo čula, na ovoj neobičnoj paleti zvukova i boja crnomorskih — moglo bi se reći — nedostaju. Nijanse pejzaža su ispremiješane; ili se svjetlost tu lomí i ukršta drukčije — ili se našem razmaženom ilirskom i ostrvljanskom oku tako čini. Mo-dro je tu zeleno, zeleno je smeđe, žuto je narančasto, crveno je purpurno. Tišine nisu zaglušne od cvrčaka, litice nisu posute gorkim vrijesom, zaljevi nisu sma-ragdna zrcala; kamen ne bruji, agave ne udaraju sre-brnom glavom o nebo, zvona se ne spotiču o mjed čem-presa. Druge kovine, drugi metali, druge ptice. Druge oči i druga stoljeća. No bajka je jedna ista i tu i ondje i tamo: ljudi. I more. I nešto kao šapat dimenzija, pijano od sebe. Huka volumena: pučina koju pobjeđuje jedino obzorje.

No Sozopol nema tih ambicija: njegova je samotnost slikovita i zapuštenost ljupka. Između gusto zbijenih mu kuća rijetko se uzdigne uvis neko drvo — biljke su pri zemlji bujne no nemaju mirisa — ne znaš je li crnogo-rični grm, ili neka vrst akacije, ili smokva. Ali kad šikne ponegdje iz tog tla mrka istočna platana, stogodišnji činar sa svojom ravnom, plosnatom i u rani sumrak kao kudjelja raščešljanom krošnjom — onda on nadvisuje nemarno i more, i mreže, i kuće, i zvijezda u širokom zaljevu; i vidiš kako se drvo i drvo, kuća i stablo ne prepoznaju više i nemaju šta da kažu jedno drugome...

Kuća živi svojim životom, a strpljivo deblo svojim. Deblo stari, i kuća stari. I cio mali Sozopol (taj gradić — lepeza od drvenih kućica i vjetra) — stari odavna i na to se navikao. A meni se čini u podne kao neko staro začarano pičče selo kraj mora, koje je nekad pripadalo samo mornarima i crnim larusima. Onda su ptice iz njega odletjele nekamo na sjever i brodovi se oka-menili... Eto, to je za mene Sozopol.

Neka mi oprostite te drage trošne daščare ako sam ih uvrijedila, ali mene su ne samo ovdje u Sozopolu nego i posvuda u Bugarskoj, u većim i manjim naseljima kroz koja sam prolazila, najviše uzbudivale i postavljale bez-broj pitanja mojoj mašti — kuće: smiješno mi je da to i priznam, ali meni nekako ti brižno zaštićeni domovi u pokrajini starih Tračana sličje vrlo često na lastavičja gnijezda. (O, nasmijane jutarnje utvrde od pruća, visoki zamkovi od pletera i od djeteline!)... I čini mi se, o ludosti, da su ih nekoć sagradile ptice za svoja obitava-lišta. I dok su iz nekih odselile vrlo davno, iz drugih kao da su netom iščezle zauvijek i ostavile ih, eto, ljudima i vjetrovima...

To je Sozopol.

odjevenim u delfinske kože; dok su zlarinske djevojke nosile vedrice maslina na glavi, a konavoski magarci vukli u mlinove vreće žita iz Aleksandrije, istovarene u Gružu s neke holandske karavele izmakle olovnim ku-glama neustrašivih gusara... Otvaram oči.

A eno gle, u visini: prva jata ždralova lete već sa sje-vera! Nebo iznad burgaskog zaliva oživjelo je nujno, izrešetano srebrnim krilima što odmiču put juga...

(Kraj)